

**XARXA SOCIAL I SOLEDAT AL
MUNICIPI DE PALMA.
ANÀLISI COMPARATIVA A TRAVÉS DEL
PROGRAMA SEMPRE ACOMPANYATS**

Xarxa social i soledat al municipi de Palma. Anàlisi comparativa a través del programa sempre acompanyats

Javier Yanguas Lezaun ^(*)

Amaia Cilveti Sarasola ^(*)

Sonia Hernández Chamorro ^(**)

Cristina Segura Talavera ^(*)

^(*) Programa de Gent Gran. Fundació Bancària la Caixa

^(**) Creu Roja a Catalunya

Resum

El present article tracta de la situació de la xarxa social i la soledat al municipi de Palma, a través d'una enquesta telefònica realitzada dins el programa Sempre Acompanyats, de la Fundació Bancària la Caixa. De la xarxa social s'analitzen tant la xarxa familiar com la xarxa d'amics i els tres paràmetres bàsics objecte d'estudi: freqüència de contactes, proximitat emocional i confiança a rebre ajuda; de la soledat, els seus components bàsics: soledat social i emocional; a més de l'opinió de la ciutadania sobre la soledat i la seva importància.

L'article es completa amb una conceptualització de la soledat i del programa Sempre Acompanyats, i una comparació pel que fa a les variables analitzades entre Palma i la resta de les ciutats incloses a la mostra.

Resumen

El presente artículo aborda la situación de la red social y la soledad en el municipio de Palma a través de una encuesta telefónica realizada dentro del programa «Siempre Acompañados» de la Fundación Bancaria la Caixa. De la red social se analizan tanto la red familiar como la red de amigos y los tres parámetros básicos objeto de estudio: frecuencia de contactos, cercanía emocional y confianza en recibir ayuda; de la soledad, por su parte, los componentes básicos de la misma: soledad social y emocional; además de la opinión de la ciudadanía sobre la soledad y su importancia.

El artículo se completa con una conceptualización de la soledad y del programa «Siempre Acompañados», y una comparación en cuanto a las variables analizadas entre Palma y el resto de las ciudades incluidas en la muestra.

1. Introducció

La soledat sembla que compleix tots els requeriments del que es coneix com un concepte polièdric. En coexisteixen tantes definicions com «mirades» diverses i, tot i així, hi ha la sensació que no som capaços de copsar el que hi palpita a l'interior. Al segon manual sobre soledat existent en la literatura internacional, publicat el 1982 i titulat *Loneliness: A Sourcebook of Current Theory, Research and Therapy*, es distingeixen vuit aproximacions teòriques diferents a la soledat (p. 130), que es poden resumir en quatre perspectives clàssiques (Yanguas et al., 2018):

- I. *La perspectiva cognitiva* (hipòtesi de la discrepància cognitiva), en la qual la soledat s'entén com una dissonància —una avaluació que el subjecte realitza— entre les relacions socials que una persona desitja i les que té.
- II. *L'interaccionisme*, que conceptualitza la soledat no des del fet d'estar sol sinó des de la falta de relacions, tant significatives com íntimes, així com per la falta de vinculació comunitària.
- III. *La perspectiva psicodinàmica*, que concep la soledat com les conseqüències negatives derivades de la necessitat d'intimitat, de relacions interpersonals per viure.
- IV. *L'existencialisme*, per al qual la soledat és una realitat consubstancial a l'ésser humà que, per un costat, pot causar sofriment i dolor, i, per un altre, suposa la possibilitat de crear coses noves, reflexionar i comprendre's un mateix, etc.

Entre aquest manual i el d'Hojat i Crandall (2009), denominat *Loneliness: Theory, Research and Applications*, es distingeix —en termes de definir la soledat— que l'interès d'acadèmics i investigadors ha basculat des de les diferents teories que diferenciaven què és i com es pot entendre la soledat (una mirada més rica) cap a teories basades en dades empíriques, que emfatitzen la importància de mesurar-la i en les quals s'assumeix bàsicament que hi coexisteixen:

- I. Un *component afectiu*, lligat a les emocions negatives (i sustentat per un paradigma psicodinàmic que emfatitza la importància de la necessitat social de relació).
- II. Un *component cognitiu* (que és el que en realitat adquireix importància en la visió de la soledat), relacionat amb la discrepància entre expectatives i realitat pròpia de les visions cognitivistes.

En qualsevol cas, hi ha diferències quant a la definició de la soledat, i també respecte a la seva prevalença:

- I. Segons dades de l'EUROSTAT (dades del 2017), el 6% de la població de la UE no té ningú a qui demanar ajuda si en necessita, amb dades que varien entre el 2% i el 13% segons els països. Un percentatge similar de la població de la UE, el 6%, no té ningú amb qui tractar o discutir els seus assumptes personals. Al treball «Quality of life in Europe» (European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2014), el percentatge de persones que contesten que «mai» no s'han sentit soles varia entre el 35-45% de països com Itàlia, Polònia i

Grècia; el 48-56% de països com Espanya, Bèlgica, Portugal i França; i països com Alemanya, Finlàndia, Àustria, Holanda i Dinamarca, que tenen un percentatge de persones que «mai» no s'han sentit soles que varia entre el 59 i el 75%. En general, sembla que hi ha un patró en què la soledat és més gran al sud d'Europa que al nord; més gran a l'est que a l'oest d'Europa; societats més «familiaristes» (més soledat) versus societats més «individualistes» (menor soledat).

- II. Diferents estudis assenyalen prevalences entre el 20 i el 40% de la població gran, atenent la metodologia d'estudi utilitzada i la definició considerada (Beutel et al., 2017). A Espanya i Llatinoamèrica els estudis escassegen, però Andrés Losada i col·laboradors (Losada et al., 2012) varen trobar que el 23,1% de la seva mostra de gent gran espanyola se sentia sola: el 17,1% se sentien sols a vegades i el 6,0%, sovint; Velarde-Mayol et al. (2015) varen trobar que la majoria dels qui vivien sols —el 63,2%— presentaven nivells de soledat entre moderat i greu; Sánchez-Rodríguez (2009) va trobar taxes de soledat d'un 58,7% (presentaven algun grau de soledat); el 42% de la mostra va informar de nivells baixos de soledat, mentre que el 16,8% patia soledat moderada o greu; i finalment, Díez Nicolás i Morenos (2015), per a la Fundació ONCE, van trobar que: a) més de la meitat de la població espanyola assegurava que havia sentit en algun moment sensació de soledat durant l'últim any; b) un de cada deu espanyols admetia que se sent sol «amb molta freqüència»; c) més d'un terç reconeix que s'ha sentit sol «a vegades».

Davant el repte que suposa la soledat, el programa de gent gran de la Fundació Bancària la Caixa ha posat en marxa Sempre Acompanyats en els vuit territoris que es descriuen seguidament a l'apartat de mostra. Aquest projecte va néixer el mes de novembre de l'any 2013 en col·laboració amb la Creu Roja a Catalunya, per tal de donar resposta a les situacions de soledat no desitjada des de les premisses fonamentals següents:

- I. Comprendre i intervenir en soledat des de la seva complexitat: treballant tant els aspectes cognitius (pensaments, creences, expectatives, dissonàncies) com els afectius, comunitaris, relacionals, existencials, etc., que té la soledat.
- II. Donar resposta a la complexitat del fenomen reclama una intervenció a múltiples nivells, i això implica:
  - a. Treballar amb les persones en situació de soledat. El programa pretén oferir oportunitats perquè les persones s'apoderin i siguin capaces de gestionar les seves relacions i la seva pròpia soledat, des de la confiança en elles i en les seves capacitats, treballant conjuntament. La intervenció individual sorgeix des del coneixement de la persona i el seu projecte personal, i passa pel seu apoderament i implicació, coordinant i integrant accions.

- b. Treballar amb les comunitats. Generar arquitectures comunitàries i, sempre que sigui possible, xarxes de suport, benestar i cura entre els ciutadans, impulsant processos d'*engagement* social i capacitant les persones i les entitats per fer front a reptes que són comuns.
  - c. Sensibilitzar la ciutadania, generant interdependència i cura mútua, tant en qüestions relatives a la soledat en particular, com cap a l'envelliment i les situacions de vulnerabilitat en general.
  - d. Buscar solucions des dels territoris, des de la seva pròpia idiosincràsia, des de les històries personals.
- III. En col·laboració entre administracions públiques, entitats, associacions i persones que des del territori, i respectant les seves particularitats, interaccionen i treballen en comú (amb metodologies elaborades a l'efecte) en la recerca consensuada d'un objectiu. Per tot això, l'impuls del voluntariat, la sensibilització veïnal i la implicació dels professionals en estructures comunitàries de treball és una altra qüestió fonamental d'aquest programa.

2. Objectius de la investigació

- I. Analitzar la visió que els ciutadans de Palma tenen respecte a la soledat en general i a la soledat en gent gran en particular.
- II. Estudiar els aspectes fonamentals (mida, proximitat i confiança) de la xarxa social familiar i d'amics al municipi de Palma, així com la relació entre la xarxa social i altres variables sociodemogràfiques.
- III. Investigar la prevalença i les característiques de la soledat; especialment, de la soledat social i emocional.

3. Mostra

La selecció de la mostra es va realitzar a partir de les mides poblacionals dels municipis objecte d'estudi (en els quals es desplega el programa Sempre Acompanyats de la Fundació Bancària la Caixa, amb l'objectiu d'abordar la soledat no desitjada) per a la posterior inferència estadística:

	Jerez	Logronyo	Palma	Terrassa	Girona	Tortosa	Tàrrega	S. Coloma	Total
Població total	212.830	150.876	402.949	215.121	98.255	33.743	16.481	117.153	1.247.408
% població total	17,06	12,10	32,30	17,25	7,87	2,71	1,32	9,39	100

Per a la selecció d'una mostra representativa es va decidir treballar amb les dades agregades dels vuit municipis objecte d'estudi. A partir del coneixement de la població total, i treballant amb un NC del 95% ($z = 1,96$) i un marge d'error del 2,5% (sota el supòsit de màxima indeterminació $p = q = 0,5$) es va calcular la mida mostral necessària per a treballar amb una mostra representativa de la població objecte d'estudi, que va ser de 1.688 persones.

Seguidament, a causa de l'objectiu de la investigació i segons el tipus de subjectes que eren objecte de la intervenció, es va decidir fer un mostreig estratificat en què la mostra es va dividir en funció d'algunes de les variables de segmentació com el municipi, la intervenció (aplicació o no del programa Sempre Acompanyats), l'edat i el gènere. S'ha d'indicar que, per mor de l'objecte de la investigació, es va decidir sobredimensionar les zones d'intervenció en aquells municipis on s'intervé en zones determinades i no en la totalitat del municipi (ja que sempre corresponen a menys del 50% de la població total del municipi) i es va dividir la submostra en dues meitats d'igual mida (mostra intervenció vs. mostra no intervenció).

La mostra total està composta per un 50% d'homes i un 50% de dones, amb un 25% de subjectes en cadascun dels quatre trams d'edat (20-39 anys, 40-64 anys, 65-79 anys, 80 i més anys), i la població de procedència és la següent:

	Freqüència	Percentatge	Percentatge acumulat
Jerez de Frontera	288	17,1	17,1
Logronyo	208	12,3	29,4
Palma	432	25,6	55,0
Terrassa	288	17,1	72,0
Girona	128	7,6	79,6
Tortosa	96	5,7	85,3
Tàrrega	96	5,7	91,0
Santa Coloma de Gramenet	152	9,0	100,0
Total	1688	100,0	

La mostra de Palma està composta per 216 homes i 216 dones, amb un 25% de subjectes en cada tram d'edat; dels quals 82 són solters, 213 casats, 46 divorciats i 81 vidus; amb els nivells d'estudis següents: 26 sense estudis, 106 amb estudis primaris, 139 amb estudis secundaris i 161 amb estudis superiors.

4. Qüestionari

El qüestionari està compost per cinc ítems relacionats amb un conjunt de variables sociodemogràfiques, amb l'objectiu de conèixer les característiques de la població: edat, gènere, nivell educatiu, estat civil i tipus de convivència.

A més, el qüestionari utilitzat està format per:

- I. Quatre ítems de l'escala de soledat de Jong Giverveld: dos de soledat social i dos de soledat emocional, derivats d'una anàlisi factorial prèvia feta a població gran i amb la mateixa prova ja publicats (Yanguas et al., 2018). El qüestionari de Jong Gieverld (Jong Gierveld et al., 1985) consta d'11 ítems que mesuren tant la soledat social com l'emocional; és l'instrument més utilitzat a Europa per a mesurar la soledat i està validat en població gran espanyola (Buz i Pérez-Archaederra, 2014; Buz i Prieto, 2013). La soledat social fa referència al sentiment de pertinença al grup social; mentre que la subescala de soledat emocional explora els sentiments de desolació i falta de relacions afectives. Així mateix, a partir de les dimensions socials i emocionals es calcula la puntuació total d'aquesta escala. La consistència interna observada en aquest estudi per als quatre ítems utilitzats del qüestionari és de 0,78 (α de Cronbach).
- II. Per a l'anàlisi de la xarxa social es va fer servir l'Escala de Xarxa Social de Lubben, que està composta per sis ítems (Lubben et al., 2006). Aquest instrument, àmpliament utilitzat, mesura diversos aspectes de la xarxa social (mida, proximitat i confiança), tant de la xarxa familiar com d'amics. La puntuació total de l'escala oscil·la entre 0 i 30 punts, que s'obtenen a partir de la suma de cadascun dels sis ítems, que oscil·la entre 0 i 5 punts. Si la puntuació total obtinguda és igual o menor que 12 punts, es considera que la persona està «socialment aïllada». Les subescales tenen criteris semblants, i 6 és el punt de tall per a conèixer si la persona està aïllada de la seva xarxa familiar o de la seva xarxa d'amics. La fiabilitat (Alfa de Cronbach) obtinguda va ser de 0,845 per a la prova total; és de 0,854 per a la subescala de xarxa familiar i de 0,828 per a la subescala que mesura la xarxa social d'amics.
- III. A més, en el qüestionari telefònic es varen administrar alguns ítems que no figuren en el present treball, en què s'inclogueren altres aspectes importants per

al programa, com són: la percepció i importància de la soledat, alguns estereotips sobre la vellesa extrets de la prova «Facts on Aging Quiz» (FAQMH), així com alguns ítems que recollien l'opinió de la població sobre la soledat (taula 1).

Taula 1 | *Prova "Facts on Aging Quiz"*

Objectiu	Variable/ Prova	Ítem
Conèixer la situació de soledat / relacions en la ciutadania d'un territori	Soledat emocional (DJGLS)	1) Habitualment trobo a faltar la companyia d'altres persones. 2) Em sento sovint abandonat/ada.
	Soledat social (DJGLS)	3) Hi ha suficients persones a les quals puc recórrer en cas de necessitat. 4) Tinc moltes persones en les quals confiar completament.
	Xarxa social (escala de xarxa social de Lubben)	5) Amb quants familiars es troba o de quants en té notícies almenys un cop al mes?
		6) Amb quants familiars se sent suficientment còmode per conversar d'assumptes personals?
		7) Quants familiars sent suficientment propers per trucar-los quan necessita ajuda?
		8) Amb quants amics es troba o de quants té notícies almenys un cop al mes?
		9) Amb quants amics se sent suficientment còmode com per conversar sobre assumptes personals?
		10) Quants amics sent suficientment propers com per trucar-los si necessita ajuda?
Consciència/ Sensibilitat cap a la vellesa i la soledat en la vellesa dels ciutadans d'un territori	Percepció de la importància de la soledat	11) La soledat em sembla un problema (0 = poc rellevant – 10 = molt rellevant). 12) La soledat per a la gent gran em sembla un problema (0 = poc rellevant – 10 = molt rellevant).
	Estereotips sobre la vellesa. Facts on Aging Quiz (FAQMH)	13) El deteriorament físic i mental és normal en la vellesa (gens d'acord – molt d'acord). 14) Les persones grans són com nens (0 = gens d'acord; 10 = molt d'acord).
	Estereotips sobre la soledat (diagnòstic SA)	15) En quina mesura està d'acord amb la següent afirmació?: «Allò que és lògic i normal és que les persones grans estiguin soles» (0 = gens d'acord; 10 = molt d'acord).
		16) En quina mesura està d'acord amb la següent afirmació?: «La gent jove (el que no és gran) pensa que allò que és normal és que les persones grans estiguin soles». (0 = gens d'acord; 10 = molt d'acord).
Opinió sobre la «comunitat» envers la soledat	Preocupació	17) En quina mesura està d'acord amb la següent afirmació?: «La comunitat, els ciutadans, les associacions, es preocupen per les persones grans que estan soles» (0 = gens d'acord; 10 = molt d'acord).
	Nivell d'informació	18) En quina mesura està d'acord amb la següent afirmació?: «Al meu barri cada vegada més persones s'impliquen a lluitar contra la soledat» (0 = gens d'acord; 10 = molt d'acord).

5. Resultats

5.1. La soledat s'oculta

Quan als individus de la mostra de Palma els han demanat si la soledat (en general) els sembla un problema rellevant (preg. 1) —0 = gens rellevant; 10 = molt rellevant—, els subjectes, independentment del seu gènere i edat, opinen que la soledat és un problema rellevant (mitjana de 7,68/10). La transcendència de la soledat augmenta quan els demanen si la soledat per a la gent gran és un problema rellevant (preg. 2) —0 = gens rellevant; 10 = molt rellevant—, on la mitjana arriba fins a 8,88 punts sobre 10. En canvi, quan els demanen si coneixen persones en situació de soledat (preg. 3) —0 = no conec ningú; 10 = conec moltes persones—, la mitjana aritmètica disminueix fins a un 3,42/10 (desviació típica = 3,49).

Els subjectes de la mostra (Palma) creuen que la soledat és un problema rellevant per a la nostra societat i afirmen que la soledat en la gent gran és una cosa molt important però, quan els demanen si coneixen persones en situació de soledat, la resposta és majoritàriament negativa; no en coneixen, o en coneixen molt poques en situació de soledat. Dit d'una altra manera: contrasta vivament la rellevància d'un problema amb el desco-neixement de persones que el pateixen, la qual cosa convida a pensar que la soledat es viu en l'àmbit privat, quan no estrictament personal, i que s'amaga de la mirada externa.

5.2. Risc d'aïllament social

5.2.1. Anàlisi de la xarxa social per edat

Les puntuacions obtingudes per la mostra de Palma a l'escala de Lubben situen un 12,9% de subjectes, independentment de l'edat, en risc de patir «aïllament social». Aquest risc té dues cares molt diferents per a qualsevol edat: a) la xarxa familiar és la que segueix «aguantant i donant suport» i és la font principal de suport de la població (inclosos especialment els molt grans); i b) la xarxa d'amics ja es troba en una situació prou compromesa, i, pel que fa a aquesta xarxa concreta, el 25,9% de les persones es troben en risc d'aïllament social, independentment de l'edat.

Dins aquestes coordenades, i com es pot constatar, el risc d'aïllament social en la xarxa d'amics creix amb l'edat, i és a partir de 80 anys quan es dispara. Tot i així, creiem que és preocupant que a edats molt joves (20-39 anys) el risc d'aïllament estigui al voltant del 20%.

% Persones en risc d'exclusió social	20-39 anys	40-64 anys	65-79 anys	80 i més
Xarxa familiar	3,7%	8,3%	13,9%	9,3%
Xarxa d'amics	18,5%	22,2%	24,1%	38,2%

S'observen diferències estadísticament significatives ($p < .001$) entre el grup d'edat de 80 i més anys i la resta d'edats.

5.2.2. Anàlisi de la xarxa social per gènere

Pel que fa al gènere, la situació és relativament millor per a les dones que per als homes; són estadísticament significatives les diferències entre gènere a la xarxa familiar ($p < 0.001$) i a la xarxa d'amics ($p < 0.001$), i no hi ha diferències en la xarxa total, que pateix un menor desgast per a la totalitat de la mostra. En el cas particular de Palma, i sense diferències estadísticament significatives, crida l'atenció que hi ha menys homes en perill d'aïllament social que dones en la xarxa familiar; mentrestant, en la xarxa d'amics, aquest risc en els homes és sensiblement més gran que en les dones.

Percentatge de persones en risc d'aïllament social	Dones	Homes
Xarxa total	13%	12,5%
Xarxa familiar	10,2%	7,4%
Xarxa d'amics	22,7%	28,7%

5.2.3. Anàlisi del risc d'aïllament social en funció de les característiques de la xarxa social

L'anàlisi de la xarxa social es pot efectuar en funció de la mida (nombre de contactes), la proximitat (comoditat per parlar de qüestions personals) i la confiança (possibilitat de rebre suport), que són els elements constitutius tant de la xarxa social familiar com de la xarxa social d'amics. Tant en termes de freqüència com de proximitat i confiança, les dones obtenen més bones puntuacions que els homes, i aquestes diferències són estadísticament significatives de manera exclusiva en el cas de la confiança ($p = 0.001$).

	Mostra total		Mostra de Palma	
	Homes	Dones	Homes	Dones
Mida	7,5296	7,6694	7,6019	7,6713
Confiança	6,0107	6,1339	5,7685	6,0556
Proximitat	5,6564	6,0107	6,2130	6,2222

Analitzant els tres components de la xarxa social per gènere, s'observa que a la mostra general les dones obtenen millors puntuacions que els homes en tots els aspectes constitutius de la xarxa social a qualsevol edat. En el cas de Palma, tot i que amb una intensitat de les diferències menor, aquest patró es manté, i les dones tenen unes millors relacions que els homes en els diferents aspectes de la xarxa social.

5.3. Soledat

Respecte a la soledat, s'ha avaluat soledat social i soledat emocional (vegeu l'apartat d'instruments) i se n'han trobat elevats percentatges independentment del tipus i de l'edat, i aquestes diferències són estadísticament significatives ($p = .000$) per a tots els grups d'edat analitzats i els dos tipus de soledat per a la mostra general. En aquesta mostra general, com succeïa quan s'analitzava l'aïllament social, pel que fa a la soledat: a) empitjora a mesura que avança l'edat; b) és més gran el component emocional que social; i c) és més elevada la soledat en homes que en dones en els dos tipus analitzats.

Percentatge de soledat	Mostra total		Mostra de Palma	
	Soledat emocional	Soledat social	Soledat emocional	Soledat social
20-39 anys	34,36	26,78	43,5	23,2
40-64 anys	37,92	29,62	38	34,3
65-79 anys	39,81	29,14	25	26,9
80 i més anys	48,1	34,83	40,7	29,6

El municipi de Palma, en canvi, té algunes particularitats: la soledat emocional és més gran en el grup d'edat més jove —crida l'atenció l'elevat percentatge de soledat emocional en aquest grup d'edat (43,5%)—, disminueix fins als 80 anys i torna a augmentar a partir d'aquesta edat fins al 40%; la soledat social també aporta un funcionament diferenciat: augmenta a l'edat adulta, disminueix en la primera etapa de l'envelliment i augmenta de manera lleugera entre els més grans de 80 anys.

Respecte al gènere, trobem, tant en la mostra general com en la de Palma, més soledat en homes que en dones, tant soledat social com emocional; tot i que, estudiant les diferències per gènere, les dones i els homes de Palma tenen, pel que fa a cadascun dels gèneres, menys soledat social i emocional que la mostra general.

Percentatges de soledat per gènere	Mostra total		Mostra de Palma	
	Soledat emocional	Soledat social	Soledat emocional	Soledat social
Dones	29,97%	37,67%	27,3%	34,4%
Homes	30,21%	42,53%	29,6%	39,4%

6. Conclusions

- I. La població objecte d'estudi considera que la soledat és una qüestió rellevant, que en gent gran és un assumpte transcendent, però coneix poques persones que viuen aquesta situació, que és viscuda en l'àmbit personal, sense mostrar-se cap a fora.
- II. Una xarxa familiar que «aguanta i protegeix» els individus amb variacions escasses independentment de l'edat; i una xarxa d'amics que fins i tot en edats joves ja es troba en una situació compromesa, i encara més en els molt grans.
- III. Afectació diferencial entre homes (més afectació) i dones (menor afectació) tant en xarxa social com en soledat.
- IV. Els paràmetres de xarxa social que més sofreixen són la proximitat i la confiança, tots dos de caràcter subjectiu, i no tant la freqüència de contactes, en la totalitat de variables analitzades. Són els aspectes emocionals, el que és perceptiu, la inseguretat-seguretat dels suports, el que es trenca de manera fonamental.
- V. Juntament amb el que s'ha analitzat en la xarxa social, l'anàlisi de la soledat ens mostra:
  - a. Més prevalença en homes que en dones.
  - b. Més incidència de la soledat emocional que social (s'ha d'anotar que els factors subjectius —proximitat i confiança— també són els que estan més compromesos a l'hora d'analitzar la xarxa social).
- VI. S'observen diferències, no estadísticament significatives, entre el municipi de Palma i la mostra general, que apunten tendències que haurien de ser de nou investigades amb més atenció per les seves particularitats, especialment importants en dos aspectes: la xarxa social i la soledat dels més joves; i també les diferències de gènere.

Agraïments

Agraïm a Mireia Bover, a Flor Guerreiro i al GREC la seva inestimable ajuda i col·laboració.

Referències bibliogràfiques

Beutel, M. et al. (2017). Loneliness in the general population: prevalence, determinants and relations to mental health. *BMC Psychiatry*, 17, 97. doi: 10.1186/s12888-017-1262-x

Buz, J. i Pérez-Arechaederra, D. (2014). Psychometric properties and measurement invariance of the Spanish version of the 11-item de Jong Gierveld loneliness scale. *International Psychogeriatrics*. 26(4), 1543-1564. doi: 10.1017/S1041610214000507

Buz, J. i Prieto, G. (2013). Análisis de la Escala de Soledad de De Jong Gierveld mediante el modelo de Rasch. *Universitas Psychologica*, 12, 971-981. doi: 10.11144/Javeriana.UPSY12-3.aesd

Díez, N. i Morenos, P. (2015): *La soledad en España*. Fundación ONCE. Madrid.

European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. (2014). *Third European quality of life survey – Quality of life in Europe: Trends 2003–2012*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Hojat, M., Crandall, R. (Eds.). *Loneliness: Theory, research, and Applications* (pp. 89-104). Newbury Park, CA: Sage.

Losada, A. et al. (2012). Loneliness and mental health in a representative sample of community-dwelling Spanish older adults. *Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 146, 3, 277-292.

Lubben, J. et al. (2006). Performance of an abbreviated version of the Lubben Social Network Scale among three European community-dwelling older adult populations. *The Gerontologist*, vol. 46, 11.

Rico-Urbe, L. A. et al. (2016). Loneliness, social networks, and health: A cross-sectional study in three countries. *PLOS ONE*, 11, 1, e0145264.

Sánchez-Rodríguez, M. M. (2009). *Determinantes sociales de la soledad en las personas mayores españolas: Dar y recibir apoyo en el proceso de envejecer*. Tesis doctoral. Universidad de Salamanca.

Velarde-Mayol, C.; Fraga-Gil, S. i García-de-Cecilia, J. M. (2015): Validación de la escala de soledad de UCLA y perfil social en la población anciana que vive sola. *Semergen* 42 (3), 177-183. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.semerg.2015.05.017>

Yanguas, J., Galdona, N., Segura C, i García, A. (2018) Loneliness in elderly people: a proposal for a new conceptualization and intervention. *Health, Aging & End Of Life*, 3, 35-48.

Yanguas, J., Pinazo, S., I Tarazona, J. (2018): The complexity of loneliness. *Acta Biomed* 89 (2) 302-314. doi:10.23750/abm.v89i2.7404

Autors

JAVIER YANGUAS LEZAUN

Donostia – San Sebastián (1963). Doctor en Psicologia Biològica i de la Salut, per la Universidad Autónoma de Madrid, Màster en Psicologia Clínica per la Universitat de Barcelona, MBA per la Universitat de Deusto, Expert en estadística per la UNED i Expert en Educació d'Adults per la Universitat Pontificia de Salamanca. Treballa en el Centre Gerontològic Egogain (1989-1998), a la Fundació Matia i l'Institut Gerontològic Matia com a Director de I+D (1989 – 2017). Ha sigut president de la Secció Europea de Ciències Socials i del Comportament de la International Association of Gerontology and Geriatrics (2015-2019). Dona classes a diverses universitats (País Basc, València, VIU, Universidad Católica de Chile...) i és autor de més de 8 llibres i una centena de publicacions. Expert de la Unió Europea en Envel·liment. Ha rebut diferents premis d'investigació, entre els quals: Premi ACRA (Associació Catalana de Recursos Assistencials)- 2015; Premi IMSERSO d'Investigació en Envel·liment Any 2004 i Any 2008; Premi d'Investigació de la Fundación Areces-Fundación CHH, 2007; Premi d'Investigació Social "Obra Social Caja Madrid", 2005. Des de l'any 2017, és Director Científic del Programa de Gent Gran de la Fundació Bancària "la Caixa".

AMAIA CILVETI SARASOLA

Bilbao (1977). Diplomada en Treball Social, Llicenciada en Sociologia i Màster en Gestió i Resolució de Conflictes, per part de la Universitat de Barcelona. Té una àmplia experiència en programes adreçats a gent gran, vinculada a la gestió de projectes en la Fundació Bancària "la Caixa" des de l'any 2008. Coordina el programa Sempre Acompanyats de la Fundació Bancària "la Caixa".

SONIA HERNÁNDEZ CHAMORRO

Sabadell (Barcelona, 1979). Diplomada en Treball Social, Màster en Mediació i gestió de conflictes familiars i comunitaris per la Universitat de Barcelona. Treballa en l'àmbit de la Intervenció Social a Creu Roja a Catalunya des de l'any 2007, la qual cosa l'ha permès tenir una àmplia experiència en programes de Gent Gran així com de servei d'ajuda a domicili. És coordinadora del programa Sempre Acompanyats per part de Creu Roja a Catalunya.

CRISTINA SEGURA TALAVERA

Igualada (1969). Llicenciada en Ciències Polítiques i Sociologia per la Universitat Autònoma de Barcelona. Té una llarga experiència vinculada a l'envelliment i la dependència, com a Cap De Servei de Gent Gran (Serveis Socials) a l'Ajuntament de Sabadell. Des del 2012 és la Directora del Departament de Gent Gran de la Fundació Bancària "la Caixa".